

A digitalizálás az informatika egy olyan szegmense, ami újabb dimenziót nyitott meg a könyvtárak számára, hogy megvédhessék az utókor számára a felbecsülhetetlen eszmei értékű dokumentumokat. A kultúra templomai a könyvtárak, számtalan kincset rejtenek, aminek védelme minden jóérzésű ember kötelessége.

Az óriási információrobbanás miatt permanens paradigmaváltások tarkítják az életünket, nehéz követni és megfelelni a XXI. század igényeinek és kihívásainak. A közművelődési intézményekben, könyvtárakban, levéltárakban, múzeumokban sok-sok ember munkálkodik azon, hogy megmentse az idő vasfogától sérült kulturális értékeket. A digitalizálást megelőzi a rendelkezésre álló gyűjtemény alapos vizsgálata, ezt követi az elérendő célok kitűzése, majd a digitalizálásra kerülő dokumentumok kiválasztása, ahol komoly figyelmet kell szentelnünk a szerzői jogoknak, mert ha a digitalizálandó anyag szerzői jogi státusa nem tisztázott, az kellemetlenségeket okozhat. A kiválasztott dokumentum lehet szöveg, hang, kép, film, dia, transzparens, térkép, rajz, hírlap. Célunk az állományvédelem, ami az eredeti dokumentum védelmét, helyettesítését, őrzését, esetleg megosztását hivatott szolgálni, ami azt eredményezi, hogy egyszerre több olvasó fér hozzá a dokumentumhoz. Az adatbázisba rendezett digitalizált anyag tárgyszavas katalógussal kereshetővé tehető.

Gyakran sérülékeny a forrásdokumentum, így különösen figyelni kell arra, hogy ne keletkezzen kár benne a digitalizálás során. Ha a dokumentum nehezen nyitható, használjunk könyvbölcst és állványt a fényképezőgép rögzítésére, ezzel is védhetjük a forrásdokumentum épségét. A magas szintű know how és a megfelelő infrastruktúra a siker kulcsa. Fontos szempont a forrásdokumentum kellő megvilágítása, hiszen ez nagyban befolyásolja a végtermék minőségét. A digitalizált gyűjtemény megőrzése érdekében a megfelelő adathordozó alkalmazása mellett a biztonsági másolat elkészítése is fontos feladat.

A digitális adathordozók karcolódnak, ezért célszerű két-három évente újra biztonsági másolatot készíteni róluk, függetlenül attól, hogy mennyit voltak használva. A hozzájuk tartozó metaadatokat is célszerű újramásoltatni. A digitalizáláshoz használt szoftverek kiválasztása nagyban hozzájárul a biztonságos és gyors munkavégzéshez. A digitalizált dokumentum nevét, azonosítóját minden esetben rögzíteni kell, hogy majd a feldolgozás során a mesteranyag alapján egyértelműen azonosítható legyen. A digitalizálás tervezésekor fontos az intézmények munkájának összehangolása, a párhuzamos digitalizálás elkerülése miatt.

Másfél évtizede kezdődött el könyvtárunkban, a Móricz Zsigmond Megyei és Városi Könyvtárban a digitális gyűjte-

mény létrehozása. Több tízezer dokumentumot digitalizáltunk ez idő alatt, köztük bakelitlemezeket, állóképeket, mozgóképeket, könyveket, folyóiratokat, kéziratokat, hagyatékot, időszaki kiadványokat, kisnyomtatványokat, hanganyagokat, DVD-eket, diafilmeket, régi szupernyolcas filmeket, magnókazettákat, mikrofilmeket – megmentve az utókor számára a pótolhatatlan helyismereti kincseket. Ez év áprilisáig könyvtárunk több mint hatvan régi helytörténeti könyvet digitalizált és töltött fel a Magyar Nemzeti Digitális Archívumba és tett ezzel közkinccsé, így is reprezentálva a könyvtár kulturális értékeit.

Emellett a Nyíregyházi Televízió ezerkétszáz videoanyagát sikerült megmenteni digitális formában, valamint több száz könyvet, tanulmányt, helytörténeti dokumentumot digitalizáltunk. Több tízezerre tehető azoknak a helyi témával foglalkozó cikkeknek a száma, amiket adatbázisba rendeztünk (JADOX) és hozzáférhetővé tettünk az interneten. Felbecsülhetetlen értéket képvisel a feldolgozott *Kelet-Magyarország*, amit szerencsére már digitális formában kap meg a könyvtár.

Óriási kihívás és nehéz, embert próbáló feladat a digitalizálás, rengeteg háttér munkával – sajtófigyelés, katalogizálás, rekordok létrehozása, tárgyszavazás –, ami nem túl látványos, viszont annál időigényesebb, nem is beszélve a szerkesztésekről, konverziókról, egyéb informatikai utómunkákról. A megfelelő környezet kialakítása, a szükséges hardverek és szoftverek beszerzése fontos és előre tervezhető költség. A megfelelő szkennerek, a videokártya és az alaplap utasításkészlete, az operációs rendszer és az ah-

hoz igazodó felhasználói programok rossz kiválasztása megkeserítheti az életünket. A feldolgozás során se feledkezünk el az állományvédelemről, a fényviszonyok és a páratartalom optimális megválasztásával óvjuk meg a régi dokumentumokat a további állapotromlástól. Ha a szkennelés sok időt vesz igénybe, érdemes megfontolni hálózaton működő OCR-programcsomag beszerzését. Az optikai karakterfelismerők hibáinak javítási munkái sok ráfordított időt és energiát követelnek. Sérülékeny, nagy értékű dokumentum mozgatása helyett inkább a digitalizáló eszközök helyszínre szállítását válasszuk. A megfelelő OCR-program kiválasztásánál az ingyenes próba-verziók segíthetnek. OCR-t a vásárolt szkennerekhez is adnak, de a professzionális szoftvereket külön érdemes megvenni. Minden karakterfelismerő hibázik, de nem mindegy, mekkora százalékban. A szöveget PDF-be, a képet TIFF-be érdemes elmenteni.

A könyvtárunkban digitalizált e-dokumentumok weblapunkról elérhetőek, illetve könyvtárunkban hozzáférhetőek. Ezek a dokumentumok nem csak a helyismeret számára értékesek, többnyire az egyetemes kultúra pótolhatatlan, gyakran egyetlen példányai is. ■

